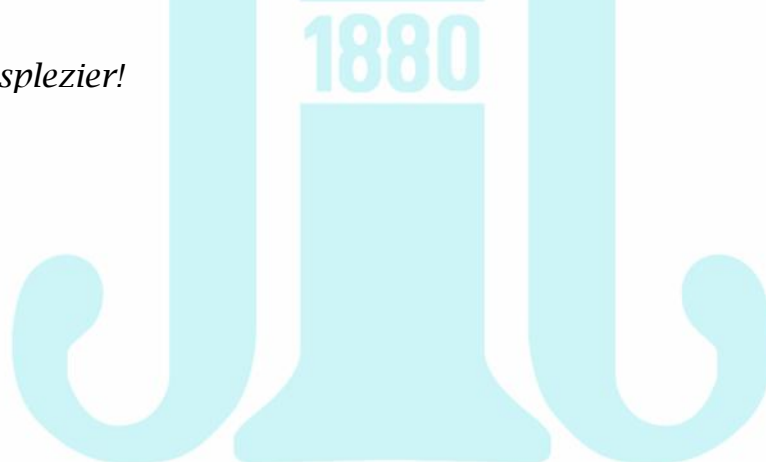

Even uw aandacht...

*Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.
Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het
mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.
Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige
toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van
boekjes voor opvoering beslist.*

Veel leesplezier!

MARIEKE, EEN MEISJE UIT NIJMEGEN

Hertaling en bewerking
van het Middelnederlandse mirakelspel

door

1890
Martin Carrette

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2014
Nr.2309

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste VIJFTIEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

Toneelfonds J. Janssens B.V.B.A.
Te Boelaerlei 107
2140 Borgerhout Antwerpen
rechten@toneelfonds.be

Bij aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een formulier 'Aanvraag tot opvoering'. Op dit formulier moet men plaats en datum(s) van opvoering invullen. Het moet minstens vier weken voor de opvoering(en) aan Toneelfonds J. Janssens worden bezorgd of digitaal worden ingediend via www.toneelfonds.be → opvoering.

Enige tijd voor de opvoeringen ontvangt men dan van Toneelfonds J. Janssens de factuur voor te betalen auteurs- en/of vertaalrechten.

Iedereen die een 'Aanvraag tot opvoering' indient wordt verondersteld de 'algemene voorwaarden aanvraag opvoering' (zoals ze vermeld staan op onze website) te kennen en te aanvaarden.

(Indien u geen toegang tot internet hebt, gelieve ons dit te melden. Dan sturen wij u graag per post een exemplaar van deze algemene voorwaarden.)

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

I.B.V.A "Holland"
Postbus 363
1800 AJ Alkmaar.
info@ibva.nl

TARIEFCODE A1

BELANGRIJKE OPMERKING!

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *MARIEKE, EEN MEISJE UIT NIJMEGEN* op te voeren moet de naam van auteur *MARTIN CARRETTE* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen.

De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

Wettelijk depot D/1996/0220/015

ISBN 978-90-385-04292

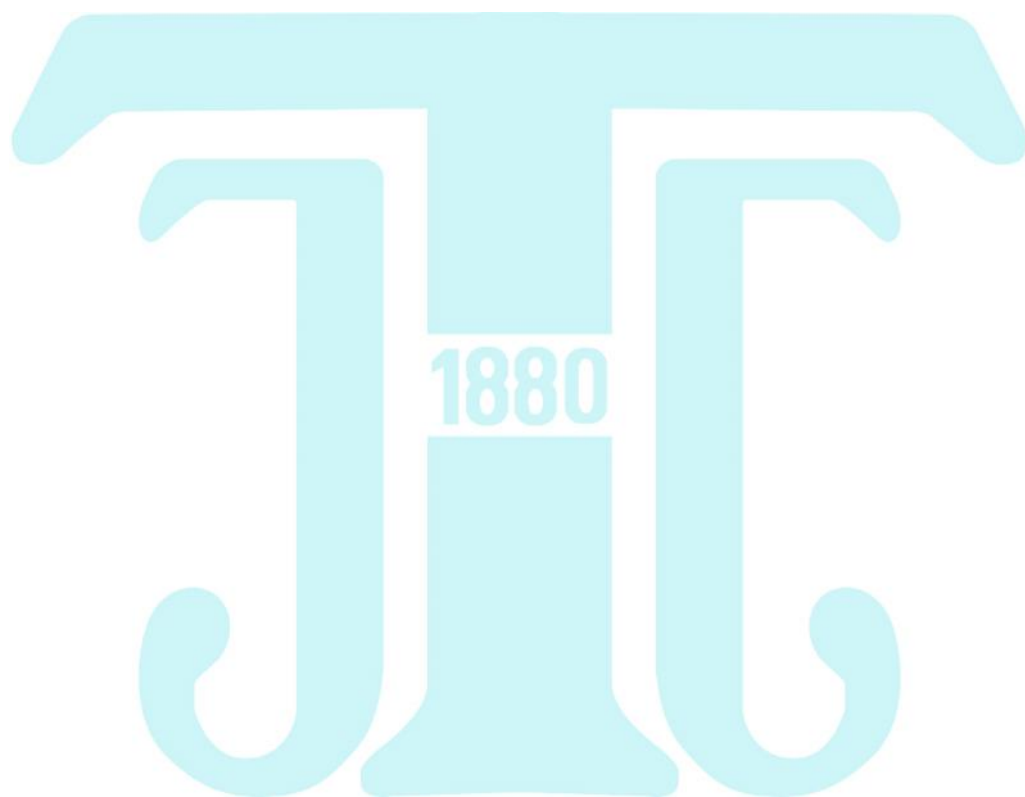
© 1996 Toneelfonds J. Janssens/Martin Carrette
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Toneelfonds J. Janssens – Te Boelaerlei 107 – 2140 Bght Antwerpen
Tel 03 366 44 00 . Fax 03 366 45 01 . info@toneelfonds.be

Een vertaling en bewerking uit het Middelnederlands,
maar de bedoeling van de auteur was toch zo dicht
mogelijk bij het origineel te blijven, om via een
speelbare tekst, het stuk weer voor opvoering geschikt
te maken.

MARTIN CARRETTE
DEINZE

Een waarlijk wonderbare historie, van Marieke, een meisje uit Nijmegen, - maar ze had evengoed uit Gent, of Antwerpen of Deinze kunnen komen - dat meer dan zeven jaar met de baarlijke duivel samenwoonde.

PERSONEN

MARIEKE
GIJSBRECHT, Mariekes oom
MARIEKES TANTE,
MOENEN, de baarlijke duivel
WAARD
STAMGAST 1, Lamfrooi
STAMGAST 2, Linke Hein
GREETJE, Herbergbezoekster
SAARTJE, " " " " " "
TWEË ZINNEKENS
MARKTVOLK, INWONERS VAN EEN STAD, die toeschouwers
spelen waaronder 2 vrouwen, TRIJN en BET,
2 KINDEREN, Lambert en Hadewych,
MAN 1, MAN 2
VERTELLER
(MUZIKANTEN)
BURGER VAN NIJMEGEN
DE PAUS

NOOT: Sommige acteurs spelen zowel toeschouwer als "acteur" in het stuk MVN dat wordt opgevoerd. Dat moet vlot in elkaar overlopen en suggereren dat ook in het leven onze rol soms die van toeschouwer is maar dat we soms ook volop medespelers zijn in de drama's die zich afspelen.

DECOR

Abstraherend simultaan decor.
Linkerkant: middeleeuws, met stadspoort, (ev. met groot raam, waarin twee zinnekenen kunnen plaats nemen), midden achter een pui voor stadhuis,- stilaan overgaand in modern stadsbeeld, met rechts voor,

Toneelfonds J. Janssens – Te Boelaerlei 107 – 2140 Bght Antwerpen
Tel 03 366 44 00 . Fax 03 366 45 01 . info@toneelfonds.be

symmetrisch met stadspoort, een moderne kerk (maar slechts half afgewerkt; ongeveer waar de toren begint, onregelmatig afgewerkt, en vandaar af is de toren slechts een skelet met een groot kruis helemaal boven in).

(Bedoeling in de inscenering is steeds heden en verleden door elkaar te laten lopen, ook spel en realiteit. Zodat het een complex geheel wordt van spel in het spel in het spel, en de toeschouwer zich vragen stelt over...) (Voor decor zie ook beschrijving bij begin scène I)

Bedoeling is dat op scène een constante wisselwerking is tussen acteur en toeschouwer. We zijn er allemaal altijd bij betrokken.

SCENE I

(Het Sint-Henricusgild uit Deinze arriveert, om deel te nemen aan een landjuweel (muzikanten en acteurs).

Twee zinnekens (mengeling van nar en duiveltje) zijn al aanwezig in het scènebeeld bij aanvang van het stuk, als uitbeelding van Breugels schilderij Twee aapjes; ze kunnen zelfs de hele tijd op scène zijn, voor de andere personages zagezegd onzichtbaar)

Op scène is een "tableau vivant" aanwezig, geconstrueerd met elementen uit werk Breughel.

In dat decor zou aan de rechterkant- de moderne kant- bij het begin de schreeuw van Munch moeten oplichten, (eventueel als glasraam?)

De troep kondigt het stuk aan, lokt volk met gezang, bv. "het waren twee koningskinderen", "Pantken en Pamposseken" of "Ik wil vannacht in de straten verdwalen".

Er komt stilaan leven op het MARKTPLEIN.)

VERTELLER : Goed volk! Goed volk! De gezellen van Sint-Henricus, uit Deinze. Wijdvermaard voor spel en zang, dat zijn ze! Om van hun andere kwaliteiten maar te zwijgen. *(Zingt)* Het waren twee koningskinderen...

KIND 1 : Moeder, moeder!!! Ze zijn er, kom vlug. Hé, Lambert, kom mee, we volgen ze.

KIND 2 : *(Juichend)* Ja, Diederik. Hoeveel zijn er? Hebben ze beesten bij?

(Zo ontstaat een toeloop van volk rond de troep, die op het marktplein hun lied zingen. De twee zinnekens buitelen rond, spelen nar, achtervolgen de kinderen.)

VERTELLER : Dank u wel, dank u wel. Zo dadelijk volgt er nog meer. Maar spitst even de oren: van namiddag spelen wij voor u hier op het marktplein, het wereldberoemde mirakelspel van Marieke, een meisje uit Nijmegen, dat, hou u vast, omgang met de duivel had.

VOLK : Wat?!!! De duivel!!!

KINDEREN : Waaw!!! (*Tegen elkaar*) Ben jij bang?

(De zinnkens imiteren duivels, plagen en sarren omstaanders)

VERTELLER : Dat mag u niet missen, dat is niet te missen, al zeg ik het zelf. Maar zoals u kunt zien, we zijn maar met z'n achten, en daarom... en daarom doen wij een beroep op uw hulp. Schone maagden en knappe kerels die goed bij stem zijn en die er voor voelen om een paar stuivers extra en wat roemers wijn te verdienen, kunnen aan de slag... (*Begint te zingen: Pantken en Pampoeseken*)

VROUW 1 : Vooruit, naar binnen jullie!!

(Licht suggereert tijdverloop.)

SCENE II

(Op scène is nu alleen de verteller, omringd door heel wat burgers, die de rol van toeschouwer spelen, maar soms ook in het spel worden betrokken en figuranterollen spelen.)

VERTELLER : 't Waren woelige dagen in Gelderland: de oude hertog Arend was door zijn zoon Adolf en zijn trawanten gevangen gezet, en er dreigde oorlog. Een paar mijl buiten Nijmegen woonde de eerwaarde heer Gijsbrecht, een zeer devoot priester. Bij hem woonde Marieke in, een schone jonge maagd, een weeskind, de dochter van zijn zuster die gestorven was. Marieke, vlijtig en gedienschtig, deed zijn huishouden.

Hoe oom Gijsbrecht zijn nichtje Marieke naar Nijmegen zendt (declamerend)

Er moesten dringend boodschappen worden gedaan en oom Gijsbrecht zond Marieke naar de stad, met de volgende woorden:

OOM : *(van tussen twee huizen, of uit één van de huizen komt de acteur te voorschijn, luid roepend. Het volk rond de verteller wijkt uiteen, ze nemen in de loop van de volgende scène plaats aan de rand van het podium, op de pui, anderen verdwijnen in de huizen en verschijnen weer met hun hoofden door de ramen, anderen spelen een scènetje straatvegen bv.)*

Marieke... Marieke!

MARIEKE : *(Binnen)* Ja? Ik kom! Heb je me nodig, heer oom?

OOM : Ach, Marieke, luister. Je moet naar Nijmegen.

MARIEKE : Nijmegen? Nu, onmiddellijk?

OOM : Liefst wel, ja. We zijn alweer door ons proviand heen, de kaarsen zijn op, er is geen olie meer. Azijn, zout, ajuinen, mosterd, druivenwijn....

MARIEKE : En de lucifers zijn ook op.

OOM : Die koop je dan ook maar. Hier heb je geld, acht stuivers. Ga naar Nijmegen, 't is markt vandaag. Maar let op bij 't wegen, want ze wegen wat te graag.

MARIEKE : Ach, oompje, je kent me toch. 'k Ben geen kind meer, ik weet wel wat ik doe, betrouw me toch een keer.

OOM : Ja kind. Maar toch. En 't is al over tien, zo laat! En 't is zo vroeg avond, je kan niet meer terug zijn, voor 't donker, 't is bijna drie mijl stappen.

MARIEKE : Wees maar gerust, ik hou me niet onnodig bezig.

OOM : Hoor es kind. Zelfs bij klaarlichte dag is een meisje als jij niet veilig. Als 't te laat zou worden, blijf dan maar overnachten, bij mijn zuster, je tante, je kent haar. Ze zal je wel een nachtje te slapen leggen. Ik heb liever niet dat je zo alleen nog buiten bent daar. Er loopt teveel gespuis rond, boeven van alle soort, en jij bent een mooi kind. 'k Heb al zoveel gehoord.

MARIEKE : Maar oom, als 't moet blijf ik vanavond bij je zuster, zo heb ik meer tijd, en jij bent wat geruster.

OOM : Ja, ga nu maar. Let goed op maat en gewicht, laat je niet bedriegen.... Groet je tante van me, wil je, lieve nicht?

MARIEKE : Zeker, heer oom! Daag, en kijk niet zo verlegen! Niemand doet me wat. *(Terzijde)* Alleen naar Nijmegen!

(Loopt van heer oom weg, langs de huizen, af. Na de monoloog van Gijsbrecht, via andere coulisse weer op, blij, met boodschappenmandje.)

OOM : Adieu, Marieke, God behoede je, nichtje. Ach, 'k ben er niet gerust in. 't Zijn woelige tijden, je weet maar nooit. Vreemd, 'k voel me zo bedrukt, een naar voorgevoel, nu ze weggaat, 't is alsof ik van haar moet scheiden. Waarom ben ik zo bezorgd? Ik ben bang dat haar of mij wat overkomt. Had ik haar maar hier

gehouden. 't Is dwaasheid jonge meisjes of vrouwen alleen te laten gaan, de boosheid van de wereld neemt zo vele vormen aan.

KIND 2 : En waar blijft de duivel nu?

KIND 1 : 't Is toch maar niks. Zeg, terwijl ze hier toch allemaal staan te gapen, willen wij... (*fluisteren en af*)

VERTELLER : Dus ging Marieke naar Nijmegen, waar ze de wekelijkse markt bezocht. Het duurde wat voor ze alles had gekocht, want ze was onwennig in het gewoel, in de grote stad, ze wist niet wat ze zag, zodat ze meer tijd nodig had en pas veel later aan onderdak en haar tante dacht. Haar tante had het net die dag aan de stok gehad met andere vrouwen, 't was hard tegen onzacht. Er hing daar trouwens in de lucht wel meer gevaar, voor een vroom meisje, zoals u nu zult zien.

(Nu op echte declamatietoon): Hoe Marieke op een schandelijke manier door haar tante wordt behandeld.

SCENE III

(Marieken op, samen met paar andere vrouwen, een paar mannen, ze lopen door elkaar, als op een markt. Groepjes met nu en dan opklinkende gesprekken:)

MAN 1 : Een goede zaak, dat die oude dief, hertog Arend eindelijk in de kerker zit. Daar zit hij op zijn plaats.

MAN 2 : Denk jij misschien dat het met zijn zoon Adolf beter wordt? Ze zijn allemaal gelijk, geef ze macht, en ze denken dat ze de keizer zelve zijn. Dieven, godver...

(De twee zinnkens buitelen over de scène, zitten mekaar achterna, bedreigen mekaar, plagen een paar marktgangsters, stoken ruzie, bestellen er een, pesten een kind...)

ZINNEKE 1 : *(tot man 1)* Dat laat je toch niet zo....
Komaan, pak aan,....

MAN 1 : *(trekt z'n mes)* Hela, hela, kalm aan, wat heb je op graaf Adolf aan te merken.... Hier, pak aan....

MARIEKE : Nu nog kaarsen.....

ZINNEKE 2 : *(op zijn vingers fluitend)* Hei, lieve, geen zin in een lekker potje? Bier? Een wijntje? 't Mag ook een potje vrijen zijn....

(Marieke kijkt rond, ziet niet onmiddellijk waar het vandaan komt, en loopt wat angstig van de mannen weg. Ze gaat even tussen twee huizen in de coulissen, verschijnt weer, terwijl ze een pak kaarsen in haar mand legt. Ze nadert een groepje vrouwen)

VROUW 1 : Bah, mannen, ze zijn allemaal gelijk....

VROUW 2 : Tegen wie zeg je't. 't Enige waar ze aan kunnen denken is: hé, Marie, schort die rok eens op....

TANTE : Ja, lachen jullie maar. Ik ken er die anders zijn.

VROUW 1 : Oh, ja. Die schone jonge hertog Adolf zeker? Die is nog erger dan zijn vader. Geen enkele meid is veilig voor hem.

TANTE : Wat zeg je daar, lelijke teef? De duivel hale je...

VROUW 2 : Hij heeft jou zeker al eens verwend, hoerejong!

ZINNEKE 2 : *(tot Tante)* Hoo!! Komaan, moeie, laat je niet doen. Laat dat rotwif eens voelen hoe heet je bent.

TANTE : Hier. *(Ze vliegt haar aan)*

(De twee zinnekeken dansen in het rond, van blijdschap, laten iemand struikelen, nemen een kind zijn hoepel af... De tante loopt luid krijsend weg, achternagezeten door de andere vrouwen. Een paar mannen roepen hen wat schunnige opmerkingen achterna. De vrouwen - behalve de tante - verdwijnen van de scène, de mannen ook. Daarna verschijnen ze weer, (om de rol van toeschouwer weer te spelen). Marieken blijft alleen achter, met de tante, die woedend haar huis wil binnen gaan. De twee zinnekeken blijven tijdens de volgende scène op de achtergrond, reageren op wat gezegd wordt. Op het hoogtepunt van de ruzie komen ze triomferend over de scène buitelen. Marieken loopt wat aarzelend zoekend rond....)

MARIEKE : *(In haar mandje kijkend)* 'k Heb geloof ik alles wat ontbrak. Ajuin, azijn,... Netjes gekocht en betaald. Oom zal tevreden zijn. Maar... goeie hemel, ben ik al zo laat? Daar, op die wijzer,... inderdaad, al na vijven. Oom had gelijk. 't is te ver, 'k zal maar blijven. Tante woont hier in deze buurt, laat es zien. Ik vraag haar of ik kan overnachten, en morgenvroeg vertrek ik zo snel mogelijk naar huis, want er staat veel werk te wachten.... Hé, is dat tante, voor

haar huis? Ze raaskalt... Ze lijkt me niet zo welgezind, ik zal haar begroeten als een braaf kind. Goediedag tante, moge de Heer al uw leed verzachten...

TANTE : (*haar onderbrekend*) Ha, welkom, feeks, duivelin, hoe gaat het in de hel, juffrouw? Is 't er een beetje naar je zin?

MARIEKE : Ach, tantetje, luister....

TANTE : Ha, ben jij 't, kleine helleveeg....

MARIEKE : Kom Tante, kalmeer, en luister...

TANTE : Wat, naar je luisteren? Wat kom je hier wel doen?

MARIEKE : Ach, oom Gijsbrecht zond me na de noen naar hier: azijn, mosterd, kaarsen, brandewijn, we hadden zowat vanalles nodig. Voor ik alles gevonden had, is 't laat geworden, dus ik vraag je onomwonden: kan ik alsjeblief bij jou overnachten?

TANTE : (*barst in gemene lach uit*) Neééé!!!!

MARIEKE : Een jong meisje als ik kan wel verwachten dat ze wordt bespied en lastiggevalen, er worden er wel meer aangerand, verkracht, tot hun eigen scha en schand; vandaar dat ik liever niet naar huis ga.

TANTE : Wah!!! Simpele gans! Zo bang voor je bloemetje? Kom, kindlief, je bent er al langer achter gekomen waar de kleintjes vandaan komen, nietwaar? Jij de hele tijd boodschappen gedaan? Kom nou.

MARIEKE : Toch wel, Tante. Toe geloof me nou.

TANTE : Jààà! Zitten drinken en flikkefooien. Op de buiten waar jij woont, wordt door Jan en Katrien ook wel in 't donker gestoeid, die boerefluiten weten heus van wanten, dat is hen aan te zien.

MARIEKE : Maar tante, echt niet!

TANTE : (*vals lief*) Kom, nichtje, je hebt er al met meer geslapen dan je toe wil geven. 'k Ken ze, die geile knapen.

MARIEKE : Dat mag je niet zeggen!

TANTE : Ha, schijnheilig katje! De waarheid mag niet altijd gezegd worden, je hebt er al meer ten dans geleid, zo

van heen en weer. We blijven allemaal wel maagd tot onze gezwollen buik de mannen van ons weg jaagt.

MARIEKE : Hoe durf je! Hoe kun je zo gemeen tegen me zijn!

TANTE : Jij slet, onlangs nog hebben ze me verteld voor waar dat je 't met je eigen oom doet. Jij brengt zo maar schande over heel onze familie, ellendig rotjong. Schaam je je niet, hier nog te komen? Uit m'n ogen!

MARIEKE : Hemel, hoe bedroefd word ik! Dat is alles gelogen, mijn bloed wordt helemaal koud, zo'n gemene taal kan ik niet verdragen, ik ben onschuldig, helemaal. Kom tante, zeg op, krijg ik een bed, alleen vannacht?

TANTE : 'k Zie je nog liever verdrinken in de Maas, en die is dieper dan dit huis hoog is. Slet! Je bent zo gemeen, zelfs te slecht voor vissenaas. Scheer je weg van hier, 'k weet niet wat me belet je weg te ranselen. *(Jaagt Marieke weg)* 'k Ben zo woest, ik beef over heel mijn lijf!

MARIEKE : Toe tante, kalmeer! Sta toe dat ik blijf!

(Zinnkens spelen mee)

TANTE : Wààt? Kleine hoer! Hou op met aan m'n kop te zeuren of moet ik je bij je haren hier vandaan sleuren? *(Zit Marieke achterna en jaagt ze weg. Marieke af.)* Ze maakt me nog gek! 'k Ben razend, kwaad genoeg om zelfs de duivel de mond te snoeren. 'k Zou Satan zelve te lijf gaan. Hoe 't bestaat!! Bah, tante, hoe ben je zo razend, over je toeren. 'k Weet niet of ik op mijn hoofd sta of mijn voeten. Iedereen zal boeten vandaag, 't zij koopman of boer, 'k behandel ze als was ik de duivel z'n moer. Hàà! *(af)*

MARIEKE : *(op)* 'k Ben zo bang en bedrukt. 'k Sta hier ten einde raad, 't duizelt me.... Wat moet ik doen? Waarheen? 'k Loop al zo wel de stad uit, hoewel de kans bestaat dat 'k boeven en rovers ontmoet. En zo alleen. Hier bij deze struiken, zal ik maar gaan

liggen, en ik vraag aan geen levende ziel nog iets. Al kwam de baarlijke duivel zelf me belagen, ik zou hem negeren. 'k Zal niemand iets vragen. Hier ga'k zitten, en beveel mezelf in Gods handen. In Gods handen... of die van zijn helse vijanden.

